

**Міністерство внутрішніх справ України Львівський
державний університет внутрішніх справ
Центр післядипломної освіти, дистанційного та заочного навчання**

Кафедра кримінального процесу та криміналістики

КЕЙС
заняття на тему
«Досудове розслідування у формі дізнання»

**короткострокового підвищення кваліфікації
(семінар-тренінгу)
дізнавачів Національної поліції**

**Інформація
про викладача:
к.ю.н., доцент
КОМИССАРЧУК
Юлія Анатоліївна
0974788232**

Львів -2021

ТЕМА

«ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ У ФОРМІ ДІЗНАННЯ»

Годин на тему – 4

Лекція – 2 год.

Практичне заняття – 2 год.

Навчальна мета: удосконалення поняттєво-категоріального апарату з відповідної теми та систематизованих стійких знань слухачів, поглиблення теоретичних знань (уявлень) щодо особливостей розслідування кримінальних проступків.

Міжтематичні зв'язки: конституційне право, права і свободи людини і громадянина, кримінальний процес, досудове розслідування, доказування, кримінальне право.

План лекції (навчальні питання):

1. Особливості початку досудового розслідування у формі дізнання.
2. Затримання уповноваженою службовою особою особи, яка вчинила кримінальний проступок.
3. Вимоги до проведення слідчих (розшукових) дії під час досудового розслідування кримінальних проступків.
4. Особливості проведення негласних слідчих (розшукових) дії (ч.2 ст.264 та ст. 268 КПК України) під час досудового розслідування кримінальних проступків.

1. Особливості початку досудового розслідування у формі дізнання.

Початок дізнання обумовлюється такою засадою, як публічність (ст. 25 КПК), котра встановлює обов'язок для органів дізнання, розпочати досудове розслідування у кожному випадку виявлення ознак кримінального проступку.

Засада публічності конкретизується у ст. 214 КПК, у якій за значено, що дізнавач, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 го дин після подання заяви, повідомлення про вчинений кримінальний проступок або після самостійного виявлення ними з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінально го проступку, зобов'язані внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР), розпочати розслідування та через 24 години з моменту внесення таких відомостей надати заявнику витяг з ЄРДР.

Якщо відомості про кримінальне правопорушення до ЄРДР внесені прокурором, він зобов'язаний невідкладно, але не пізніше наступного дня, з дотриманням правил підслідності передати наявні у нього матеріали до органу дізнання та доручити проведення дізнання.

Дізнавач, який здійснюватиме дізнання, визначається керівником органу дізнання, а в разі відсутності підрозділу дізнання – керівником органу досудового розслідування.

Керівник органу дізнання, залежно від завантаженості дізнавачів, їх спеціалізації, кваліфікації тощо, визначає дізнавача, який і розпочне дізнання.

Для цього готується відповідне доручення.

Відповідно до 615 ст. КПК, у разі введення воєнного стану та якщо відсутня технічна можливість доступу до ЄРДР – рішення про початок досудового розслідування приймає дізнавач (слідчий, прокурор), про що виноситься постанова, яка має містити відомості. Зазначені у ч. 5 ст. 214 КПК.

У невідкладних випадках до внесення відомостей до ЄРДР (винесення постанови про початок розслідування) може бути проведений огляд місця події (постанова приймається невідкладно після завершення огляду, Відомості вносяться до ЄРДР при першій можливості).

Для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку до внесення відомостей до ЄРДР може бути:

- відібрано пояснення;
- проведено медичне освідчування;
- отримано висновок спеціаліста і знято показання технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису;
- вилучено знаряддя і засоби вчинення кримінального проступку, речі і документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку, або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей.

Розглянемо особливості зазначених процесуальних дій.

Відбирати пояснення можуть суб'єкти, перелічені у п. 19 ст. 3 КПК, зокрема захисник та працівники оперативних підрозділів. Відбирати пояснення можна від осіб, перелічених у п. 25 ст. 3 КПК, як учасників кримінального провадження.

Аналіз змісту ч. 1 ст. 63 Конституції України та п. 8 ст. 95 КПК України вказує на те, що пояснення можна отримати тільки за згодою особи. Так, у Конституції України зазначено, що особа може відмовитись від давання пояснень щодо себе, членів сім'ї, близьких родичів, але нічого не прописано про обов'язок.

Частина 2 ст. 66 КПК України не зобов'язує свідка давати пояснення та встановлює відповідальність (ст. 67 КПК, 385 КК) за відмову давання показань, а не пояснень, п. 9 ч. 1 ст. 56 КПК надає потерпілому право давати пояснення.

Отже, в правозастосовній практиці можуть виникнути проблеми з приводу давання пояснень свідками у випадку, коли вони не надали згоди на їх отримання. Фактично вони за ці дії не відповідають перед законом. Кількість таких осіб може бути значна. Але перед опитуванням таких осіб їм обов'язково потрібно роз'яснити вимоги ст. 63 Конституції України.

Інше питання виникає щодо процесуальної форми фіксації отриманих пояснень, оскільки законодавцем вона не визначена. У практичних працівників мають бути дієві засоби фіксування пояснень, оскільки без відповідної процесуальної форми відомості про факти, які є у поясненнях, не можуть бути визнані достовірними доказами. Одержана інформація може бути відображена в письмовому поясненні від першої особи, у рапорті або зафіксована в протоколі процесуальної дії. Вважається можливим застосування статей 103, 104 КПК України за аналогією. А саме: результати проведення процесуальної дії – опитування – повинні фіксуватися у протоколі відповідної дії, або структура пояснення має відповідати структурі протоколу допиту.

У такому протоколі необхідно зазначати, що пояснення надаються за згодою особи, і що це її право, а не обов'язок. Це особа повинна засвідчити своїм підписом у протоколі.

У протоколі пояснення варто також зазначити такі відомості:

- відомості про особу, яка відібрала пояснення: дізнавача, оперативного працівника, адвоката, потерпілого тощо;
- правові підстави проведення опитування;
- дані про реєстрацію заяви;
- місце і дату опитування: час початку та закінчення опитування;
- прізвище, ім'я, по батькові опитуваної особи, рік її народження, адресу проживання, телефон, реквізити документу, що засвідчує особу;
- заяви та зауваження опитуваної особи.

Усі запитання, які ставляться особі, обов'язково відображаються в протоколі, факт відмови відповідати на запитання обов'язково зазначається у протоколі.

Протокол повинен підписуватися особою, яка провела опитування, та опитуваною особою. Крім того, за аналогією з протоколом допиту свідка, з метою достовірності наданих даних та уникнення у подальшому ситуації заміни сторінок і вказуванням на це опитуваною особою, варто, щоби кожна сторінка була нею підписана. Також за аналогією можна керуватись ст. 105 КПК, коли необхідно застосувати технічні засоби фіксування пояснень.

Висновок спеціаліста має відповідати вимогам до висновку експерта. У ст. 101 КПК передбачено, що висновок експерта – це докладний опис проведених досліджень і зроблені за їхніми результатами висновки, обґрунтовані відповіді на запитання, поставлені особою, яка залучила експерта.

Відповідно до ст. 71 КПК, спеціаліст у кримінальному провадженні – це особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками і може надавати консультації та висновки з питань, які потребують відповідних спеціальних знань і навичок, надавати висновки з питань, що належать до сфери його знань, під час розслідування кримінальних проступків, зокрема у випадках, передбачених ч. 3 ст. 214 КПК. Відповідно до ст. 72 КПК, за завідомо неправдивий висновок спеціаліст несе відповідальність, установлену законом.

Відповідно до *Наказу МВС України та МОЗ України № 1452/735 від 09 листопада 2015 року «Про затвердження Інструкції про порядок виявлення у водіїв ТЗ ознак алкогольного, нарко тичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції»*, незважаючи на те, чи проходила особа огляд на стан сп'яніння спеціальними технічними засобами, а також на його результат, у разі наявності підстав вважати, що вона перебуває в стані наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, згідно з ознаками, окресленими вище, уповноважена службова особа в обов'язковому порядку направляє цю особу до найближчого закладу охорони здоров'я для проходження *медичного освідування*.

Особі пропонують у супроводі працівника поліції прослідувати до закладу охорони здоров'я для проходження медичного освідування. З метою забезпечення достовірності результатів огляду водіїв транспортних засобів, які має бути оглянуто в закладах охорони здоров'я, уповноважена службова особа

(дознавач або за його дорученням інший працівник поліції) забезпечує доставку цих осіб до найближчого закладу охорони здоров'я не пізніше ніж упродовж двох годин з моменту виявлення підстав для його проведення.

Зміст висновку щодо результатів медичного освідування особи на стан сп'яніння повідомляють оглянутій особі в присутності уповноваженої особи, яка її доставила, про що роблять запис у зазначеному висновку.

Висновок щодо результатів медичного освідування особи на стан сп'яніння складають в усіх випадках безпосередньо після огляду особи в трьох примірниках: перший примірник видають під підпис уповноваженій особі, яка доставила цю особу на огляд, другий видають оглянутій особі, а третій залишається в закладі охорони здоров'я.

Зняття показань технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису. Такі прилади та засоби можуть використовувати особи (зокрема правопорушник), щоби працювати в автоматичному режимі (приміром, для нагляду за виконанням правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, відеоспостереження в громадських місцях тощо). У ст. 40 Закону України «Про Національну поліцію» передбачено застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-і кінозйомки, відеозапису.

Поліція для забезпечення публічної безпеки й порядку може закріплювати на форменому одязі, службових транспортних засобах, монтувати/розміщувати по зовнішньому периметру доріг і будівель автоматичну фото- і відеотехніку, а також використовувати інформацію, отриману з автоматичної фото- і відеотехніки, що знаходиться в чужому володінні, з метою:

- попередження, виявлення або фіксування правопорушення, охорони громадської безпеки та власності, забезпечення безпеки осіб;
- забезпечення дотримання Правил дорожнього руху.

Вилучення знарядь і засобів вчинення кримінального проступку, речей і документів, що є безпосереднім предметом кримінального проступку, або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей, проводиться відповідно до ст. 298-3 КПК.

Законодавець також зазначив, що до моменту внесення відомостей до ЄРДР, у разі виявлення ознак кримінального проступку на морському чи річковому судні, що перебуває за межами України, досудове розслідування розпочинається негайно, відомості про нього вносяться до ЄРДР за першої можливості.

Дізнавач, прокурор, інша службова особа, уповноважена на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні проступки, зобов'язані прийняти та зареєструвати таку заяву чи повідомлення. Відмова у прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальний проступок не допускається.

Відповідно до Наказу МВС України № 100 від 08 лютого 2019 р. «Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події» та «Положення про ЄРДР, порядок його формування та ведення», приводами до початку кримінального провадження у формі дізнання є:

- заяви про вчинений кримінальний проступок, які можуть бути усними або

письмовими (заяви можуть надійти від фізичних чи юридичних осіб);

- повідомлення про вчинений кримінальний проступок, якими можуть бути:
 - а) повідомлення підприємств, установ, організацій і посадових осіб; б) повідомлення представників влади, громадськості або окремих громадян, які затримали підозрювану особу, відповідно до ч. 2 ст. 207 КПК; в) повідомлення в засобах масової інформації;
- самостійне виявлення слідчим, дізнавачем із будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального проступку, зокрема під час досудового розслідування;
- самостійне виявлення прокурором із будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального проступку;
- самостійно виявлені посадовою особою правоохоронних і контролюючих державних органів факти вчинення чи підготовки до вчинення кримінальних проступків.

На початку досудового розслідування у формі дізнання до ЄРДР мають бути внесені відомості про: час і дату надходження заяви, повідомлення про кримінальний проступок або виявлення з іншого джерела обставин, що можуть свідчити про його вчинення; прізвище, ім'я, по батькові (найменування) потерпілого або заявника; інше джерело, з якого виявлені обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального проступку; короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального проступку, наведених потерпілим, заявником чи виявлених з іншого джерела; попередню правову кваліфікацію кримінального проступку із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність; передачу матеріалів і відомостей іншому органу досудового розслідування або за місцем проведення досудового розслідування (ч. 5 ст. 36, ч. 7 ст. 214, ст.ст. 216, 218 КПК); прізвище, ім'я, по батькові керівника прокуратури, органу досудового розслідування, слідчого, прокурора, який вніс відомості до Реєстру та/або розпочав досудове розслідування у формі дізнання; дату затримання особи.

Дізнавач невідкладно в письмовій формі повідомляє керівника органу прокуратури про початок дізнання, підставу початку дізнання та інші відомості, передбачені ч. 5 ст. 214 КПК.

У ЄРДР автоматично фіксується дата внесення інформації та присвоюється номер кримінального провадження.

2. Затримання уповноваженою службовою особою особи, яка вчинила кримінальний проступок.

Відповідно до вимог ч. 2 ст. 176 КПК, тимчасовим запобіжним заходом є затримання особи, яке застосовується з підстав і в порядку, визначених КПК.

Уповноважена службова особа зобов'язана вжити заходів щодо виявлення, припинення та запобігання правопорушенню та відвернення його наслідків, незалежно від часу, місця, особи учинення правопорушення. Щодо правопорушника, то він може бути затриманий, якщо на це є підстави і немає заборон, визначених законом.

Ніхто не може бути затриманий без ухвали слідчого судді, суду, крім випадків, передбачених КПК.

Особливості затримання окремої категорії осіб визначаються главою 37 КПК.

Уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні кримінального проступку, у випадках, передбачених пп. 1 і 2 ч. 1 ст. 208 КПК, та лише за умови, що ця особа:

- відмовляється виконувати законну вимогу уповноваженої службової особи щодо припинення кримінального проступку або чинить опір;
- намагається залишити місце вчинення кримінального проступку;
- під час безпосереднього переслідування після вчинення кримінального проступку не виконує законних вимог уповноваженої службової особи;

Підстави затримання за вчинення кримінального проступку, визначені у пп. 1 і 2 ч. 1 ст. 208 КПК, є виключними:

- якщо цю особу застали під час учинення злочину (кримінального проступку) або замаху на його учинення;
- якщо безпосередньо після учинення злочину (кримінального проступку) очевидець, зокрема потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі або місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин (кримінальний проступок). У цьому випадку уповноважена службова особа очевидцем учинення кримінального проступку, зазвичай, не виступає, адже мала б запобігти учиненню кримінального проступку. Очевидцем кримінального проступку уповноважена службова особа виступає у тих ситуаціях, коли кримінальний проступок учиняється на відстані і раптово, що йому запобігти або припинити його на стадії замаху неможливо. Переважно ця підстава затримання застосовується, коли уповноважена службова особа прибула на місце учинення кримінального проступку або на місце виклику й інформацію про факт учинення кримінального проступку й особу, яка його вчинила, отримує від очевидців. Затримання у цьому випадку можливе: після законного затримання очевидцями або за їх інформацією уповноваженою службовою особою, яка безпосередньо прибула на місце учинення кримінального проступку.

Щодо сукупності очевидних ознак на тілі, одязі або місці події, які вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила кримінальний проступок, то це можуть бути: тілесні пошкодження, пошкодження одягу в підозрюваного, наявність на його одязі або тілі слідів, біологічних інших речовин, наявність у цієї особи зброї або інших предметів, пристосованих для заподіяння тілесних ушкоджень, або предметів, що могли використовуватися (застосовуватись) як знаряддя або засоби учинення кримінального проступку.

За підсумками затримання визначена законом категорія суб'єктів – уповноважена службова особа, дізнавач, прокурор – може провести обшук затриманої особи з дотриманням правил, передбачених ч. 7 ст. 223 КПК. Ухвалення рішення у формі ухвали слідчого судді не потрібне.

Уповноважена службова особа, яка здійснила затримання, та дізнавач повинні негайно повідомити особі зрозумілою для неї мовою підстави затримання, зокрема ті, які передбачені у ст. 298-2 КПК, та у вчиненні якого кримінального правопорушення вона підозрюється, відтак визначити первинну кваліфікацію вчиненого особою діяння. А також роз'яснити її право мати

захисника, отримувати медичну допомогу, давати пояснення, показання або не говорити нічого з приводу підозри проти неї, негайно повідомити інших осіб про своє затримання і місце перебування відповідно до положень ст. 213 КПК, вимагати перевірку обґрунтованості затримання та інші процесуальні права, передбачені КПК. Якщо особа не розуміє мову, якою здійснюється провадження, у такому разі необхідно залучити перекладача.

З цього моменту особа реалізовує своє право на захист, яке полягає у наданні їй можливості збирати і подавати докази, брати особисту участь у кримінальному провадженні, користуватися правовою допомогою захисника, а також реалізовувати інші процесуальні права, передбачені КПК.

У цьому випадку уповноважена службова особа, дізнавач, прокурор, зобов'язані роз'яснити:

- право мати захисника – відповідно до якого особа має право самостійно запросити собі захисника або скористатися правом на безоплатну правову допомогу, що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів й інших джерел.

У цьому випадку йдеться про безоплатну вторинну правову допомогу, що є видом державної гарантії, яка полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя та охоплює такі види правових послуг:

- захист від обвинувачення;
- здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами;
- складання документів процесуального характеру.

Відповідно до Закону України «Про безоплатну правову допомогу», право на цей вид правової допомоги в частині захисту від обвинувачення мають особи, які затримані за підозрою у вчиненні злочину:

- отримувати медичну допомогу. Згідно з Законом України

«Основи законодавства України про охорону здоров'я», медична допомога – це діяльність професійно підготовлених медичних працівників, спрямована на профілактику, діагностику, лікування та реабілітацію, з огляду на хвороби, травми, отруєння і патологічні стани, а також вагітність та пологи. Відповідно до цього закону кожному гарантується право на кваліфіковану медичну допомогу та надання всім громадянам гарантованого рівня цієї допомоги. Отже, затриманий має право на його огляд медичним працівником для діагностики стану здоров'я, вжиття заходів для профілактики захворювання та лікування в обсязі, передбаченому в установах утримання затриманих.

Також затриманий має право на екстрену медичну допомогу, яка полягає у здійсненні працівниками системи екстреної медичної допомоги відповідно до законодавства невідкладних організаційних, діагностичних і лікувальних заходів, спрямованих на врятування і збереження життя людини у невідкладному стані та мінімізацію наслідків впливу такого стану на її здоров'я.

У разі необхідності затриманий має право на домедичну допомогу, суть якої полягає у невідкладних діях й організаційних заходах, спрямованих на врятування та збереження життя людини у невідкладному стані та мінімізацію наслідків впливу такого стану на її здоров'я, що здійснюються на місці події

особами, які не мають медичної освіти, але за своїми службовими обов'язками повинні володіти основними практичними навичками з рятування та збереження життя людини, яка перебуває у невідкладному стані, та відповідно до закону зобов'язані здійснювати такі дії та заходи. До таких осіб, зокрема, належать працівники органів і підрозділів Національної поліції;

– давати пояснення, показання або не говорити нічого з при вodu підозри проти нього. Давання показання або пояснення особи розглядається законом як право, що реалізується через призму засад забезпечення права на захист, презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини, змагальність сторін і свобода в поданні ними суду своїх доказів і в доведенні перед судом їх переконливості. Отож, особа, яка дає пояснення з приводу затримання, що фіксується у протоколі затримання або показання, які вона дає під час допиту як підозрюваного, незалежно від визнання або невизнання вини у вчиненні діяння, за яке підозрюється, має розглядатись із позиції права на захист, не може без перевірки бути в основі повідомлення про підозру. Особа не може бути змушена давати пояснення або показання. Будь-які пояснення, які висловила затримана особа на вимогу уповноваженої законом особи, варто розглядати як пояснення підозрюваного з приводу затримання, і ці пояснення не можуть використовуватись у процесі доказування як визнання вини або підтвердження обставин, які підлягають доказуванню, якщо особа, яка їх надає, не знає, або є підстави вважати, що ці пояснення вона надає як затримана особа. Відмова особи, що затримана за підозрою у вчиненні злочину, не може розглядатись як намагання уникнути кримінальної відповідальності та як обставина, що обтяжує відповідальність;

– негайно повідомити інших осіб про його затримання і місце перебування. У разі затримання особи за підозрою у вчиненні злочину уповноважена службова особа зобов'язана негайно, але не пізніше як через дві години після затримання осіб, повідомляє про їх місцеперебування родичам та в разі заявлення усної або письмової вимоги – захиснику, а також адміністрації за місцем роботи або навчання. Для цього затриманий повинен вказати, кого необхідно повідомити про його затримання, надати контактні дані. За неможливості повідомити визначену затриманим особу, про це затриманий інформується, йому пропонують вказати інших осіб, яких необхідно повідомити про його затримання.

У разі затримання неповнолітньої особи уповноважена службова особа, що здійснила затримання, зобов'язана негайно повідомити про це її батьків або усиновителів, опікунів, піклувальників, орган опіки та піклування.

Уповноважена службова особа, що здійснила затримання, зобов'язана негайно повідомити про це орган (установу), уповноважений законом на надання безоплатної правової допомоги. У разі неприбуття в установлений законодавством строк захисника, призначеного органом (установою), уповноваженим законом на надання безоплатної правової допомоги, уповноважена службова особа негайно повідомляє про це відповідний орган (установу), уповноважений законом на надання безоплатної правової допомоги;

– вимагати перевірку обґрунтованості затримання та інших процесуальних прав, передбачених КПК. Відповідно до закону затриманий має право звертатися до прокурора, слідчого судді з вимогою перевірити правомірність й обґрунтованість його затримання. Прокурор цю вимогу виконує відповідно до

функції виконання нагляду за дотриманням прав і законних інтересів особи та нагляду за дотриманням законності під час провадження досудового розслідування, слідчий суддя – з позиції виконання судового контролю. Про затримання особи, підозрюваної у вчиненні кримінального проступку, складається протокол.

Протокол повинен містити такі відомості: назву документу, дату та місце складання, особу, яка складає протокол затримання (прізвище, ім'я, по батькові, посада); перелік осіб, які здійснили затримання, були присутні під час затримання (прізвища, імена, по батькові, дати народження, місця проживання); інформацію про те, що особи, які беруть участь у процесуальній дії, заздалегідь повідомлені про застосування технічних засобів фіксації, характеристики технічних засобів фіксації та носіїв інформації, які застосовуються при проведенні процесуальної дії, умови та порядок їх використання; місце, дату і точний час (година і хвилини) затримання; підстави затримання; отримані внаслідок процесуальної дії відомості, важливі для цього кримінального провадження, зокрема виявлені та/або надані речі і документи в результаті особистого обшуку, способи їх ідентифікації; клопотання, заяви або скарги затриманого, якщо такі надходили; його пояснення з приводу затримання; повний перелік процесуальних прав й обов'язків затриманого; спосіб ознайомлення учасників зі змістом протоколу; зауваження і доповнення до письмового протоколу з боку учасників процесуальної дії.

Протокол про затримання підписує особа, яка його склала, і затриманий. Якщо затримана особа через фізичні вади або з інших причин не може особисто підписати протокол, то ознайомлення такої особи з протоколом відбувається у присутності її захисника, який своїм підписом засвідчує зміст протоколу та факт неможливості його підписання особою.

Якщо особа, яка брала участь у проведенні процесуальної дії, відмовилася підписати протокол, про це зазначається в протоколі. Такій особі надається право дати письмові пояснення щодо причин відмови від підписання, які заносяться до протоколу. Факт відмови особи від підписання протоколу, а також факт надання письмових пояснень особи щодо причин такої відмови засвідчується підписом її захисника (законного представника), а в разі його відсутності – понятих.

Копія протоколу негайно під підпис вручається затриманому, а також надсилається прокурору.

Зауважимо, що особа є затриманою з моменту, коли вона силою або через виконання наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою або в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою. Тому момент затримання, очевидно, за часом швидше, ніж складання протоколу.

Строк затримання. Затримання особи, яка вчинила кримінальний проступок, здійснюється не більш як на три години з моменту фактичного затримання.

Особу може бути затримано:

- до сімдесяти двох годин – за умов, передбачених п.п. 1–3 ч. 1 ст. 298-2 КПК, та з дотриманням вимог ст. 211 КПК;
- до двадцяти чотирьох годин – за умови, передбаченої п. 4 ч. 1 ст. 298-2 КПК.

Копія протоколу затримання особи невідкладно надсилається прокурору.

Затриманому надається можливість повідомити інших осіб про затримання і місце перебування відповідно до положень ст. 213 цього Кодексу.

Службова особа, відповідальна за перебування затриманих за вчинення кримінального проступку, зобов'язана вчинити дії, передбачені ч. 3 ст. 212 КПК, з урахуванням особливостей, передбачених ст. 298-2 КПК.

3. Вимоги до проведення слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування кримінальних проступків.

Для досудового розслідування кримінальних проступків дозволяється виконувати всі слідчі (розшукові) дії, передбачені КПК (виняток, НС(Р)Д).

Слідчі (розшукові) дії, як різновид процесуальних дій дізнавача або прокурора під час досудового розслідування, незалежно від їх завдання, загалом спрямовані на швидке, повне й неупереджене розслідування кримінального провадження.

КПК передбачає слідчі (розшукові) дії, сукупність котрих дає змогу говорити про них як про систему. Для отримання доказів дізнавач має право проводити такі слідчі (розшукові) дії:

- допит, зокрема одночасний допит двох або більше раніше допитаних осіб (ст.ст. 224–226 КПК), допит у режимі відеоконференції під час досудового розслідування (ст. 232 КПК);
- пред'явлення для впізнання: особи (ст. 228 КПК), речей (ст. 229 КПК), трупа (ст. 230 КПК), впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування (ст. 232 КПК);
- обшук (ст.ст. 233–236 КПК);
- огляд: місцевості, приміщень, речей та документів (ст. 237 КПК), трупа (ст. 238 КПК), огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією (ст. 239 КПК);
- ексгумація трупа (ст. 239 КПК);
- слідчий експеримент (ст. 240 КПК);
- освідчування особи (ст. 241 КПК);
- залучення експерта та проведення експертизи (ст.ст. 242–243 КПК);
- отримання зразків для експертизи (ст. 245 КПК).

Слідчі (розшукові) дії – це різновид процесуальних дій, які спрямовані на отримання (збирання) доказів або перевірку отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні з подальшою їх оцінкою, і окремо, і в сукупності, для прийняття окремих процесуальних рішень, що визначають рух кримінального провадження.

Послідовність слідчих (розшукових) дій залежить від конкретної слідчої ситуації і встановлюється дізнавачем або прокурором самостійно.

Для проведення слідчих (розшукових) дій наявні загальні умови, які становлять сукупність вимог, передбачених кримінальним процесуальним законом, до процедури кожної слідчої (розшукової) дії.

Слідчі (розшукові) дії будуть правомірними за таких загальних умов:

- будь-яка слідча (розшукова) дія може проводитися за рішенням дізнавача, прокурора, слідчого судді тільки після внесення відомостей до ЄРДР, за винятком огляду місця події;
- порядок проведення слідчих (розшукових) дій і їх процесуальне

оформлення має чітко відповідати кримінальному процесуальному законодавству;

- відповідальність за своєчасність, законність і обґрунтованість проведення слідчих (розшукових) дій покладається на особу, яка провадить розслідування у кримінальному провадженні;

- слідчі (розшукові) дії проводяться за наявності підстав (правових, процесуальних і фактичних).

Правові підстави – це сукупність передбачених кримінальним процесуальним законом умов, які надають слідчому право провадити ту або іншу слідчу (розшукову) дію.

Фактичні підстави – це різні фактичні дані, які визначають необхідність виявлення, збирання і перевірки доказів шляхом проведення слідчих (розшукових) дій з метою встановлення обставин учинення кримінального правопорушення.

Процесуальні підстави – це рішення викладене у процесуальному акті правозастосування (постанова або ухвала) на основі фактичних даних і ґрунтується на нормі кримінального процесуального закону. Як зазначалося, не у всіх випадках обов'язково оформляти процесуальне рішення про проведення слідчої (розшукової) дії.

Рішення про проведення слідчих (розшукових) дій приймає дізнавач самостійно, за винятком випадків, коли слідча (розшукова) дія проводиться за рішенням слідчого судді або прокурора.

Слідчі (розшукові) дії можуть проводитись за вказівкою прокурора, начальника органу досудового розслідування, за клопотанням інших учасників кримінального провадження, наприклад, підозрюваного, його захисника, потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, їх представників.

Мета проведення слідчої (розшукової) дії, зазвичай, безпосередньо передбачена у КПК. Наприклад, метою огляду є виявлення та фіксація відомостей щодо обставин учинення кримінального правопорушення. Дізнавач, прокурор проводять огляд місцевості, приміщення, речей та документів (ч. 1 ст. 237 КПК).

Місце і час проведення слідчих (розшукових) дій. Переважно слідчі (розшукові) дії проводяться там, де визнає за необхідне дізнавач. Найчастіше це кабінет дізнавача. Деякі слідчі дії не можуть проводитись у кабінеті дізнавача (огляд місця події, слідчий експеримент тощо). Іноді слідчі (розшукові) дії дізнавач проводить за місцем перебування допитуваної особи (потерпілого – у лікарні, підозрюваного – в слідчому ізоляторі).

Кримінальний процесуальний закон передбачає проведення слідчих (розшукових) дій у денний час (із 6 до 22 години). В нічний час слідчі (розшукові) дії можуть бути проведені у невідкладних випадках, коли зволікання з їх проведенням створює загрозу настання негативних наслідків, втрати слідів кримінального проступку, продовження протиправних дій, втечі підозрюваного або здійснення провадження у воєнний час.

У деяких випадках проведення слідчої (розшукової) дії зумовлене попередньою слідчою (розшуковою) дією або прямо передбачене вказівкою в законі. Так, якщо під час допиту потерпілий дасть показання про те, що він зможе упізнати особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, проводиться пред'явлення для впізнання. Окрім цього, передбачені випадки обов'язкового

призначення експертизи.

Слідчі (розшукові) дії, які проводяться оперативним працівником за дорученням дізнавача, прокурора, необхідно виконати у строк, який вказаний у дорученні.

Слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні проводяться впродовж строку досудового розслідування.

Тривалість слідчої (розшукової) дії залежить від її характеру, умов, у яких вона проводиться.

Учасники слідчих (розшукових) дій. Учасниками слідчих (розшукових) дій можуть бути, окрім особи, яка її проводить, прокурор, начальник органу досудового розслідування, інші особи, присутність яких дізнавач визнає за необхідне. Прокурор і начальник органу досудового розслідування, окрім особистої участі в проведенні слідчої (розшукової) дії, мають право давати дізнавачу вказівки. У всіх випадках участі прокурора або начальника органу досудового розслідування в разі проведення слідчих (розшукових) дій обов'язково робиться позначка у відповідному протоколі.

Під час проведення деяких слідчих (розшукових) дій присутні поняті. Дізнавач запрошує їх із кількості не заінтересованих осіб. Залучення понять полягає в тому, щоб засвідчити факт, зміст і результати слідчої (розшукової) дії (відповідно до того, як це було описано у протоколі), під час проведення котрої вони були присутніми. Перед початком слідчої (розшукової) дії дізнавач повинен роз'яснити понятим їх права й обов'язки.

Відповідно до ч. 7 ст. 223 КПК, слідчий, дізнавач, прокурор зобов'язані запросити не менше двох незаінтересованих осіб (понятих) для пред'явлення особи, трупа або речі для впізнання, огляду трупа, разом пов'язаного з ексгумацією, слідчого експерименту, освідування особи. Винятками є випадки застосування безперервного відеозапису перебігу проведення відповідної слідчої (розшукової) дії. Понятих можна запросити для участі в інших процесуальних діях, якщо слідчий, дізнавач, прокурор уважатиме за доцільне.

Обшук або огляд житла чи іншого володіння особи, обшук особи також проводиться за обов'язкової участі не менше двох понять незалежно від застосування технічних засобів фіксування відповідної слідчої (розшукової) дії. Винятком тут є проведення цих дій у воєнний час, коли наявні обставини, які унеможливають залучення понять, або існує загроза їх життю та здоров'ю (тоді понять не залучають).

Як показує практика, не варто залучати понятими осіб, які перебувають у стані сп'яніння, які мають фізичні вади, що перешкоджають усвідомленню змісту, перебігу і результатів слідчої (розшукової) дії, що мають громадянство інших держав або проживають далеко від місця проведення досудового розслідування.

Під час проведення слідчих (розшукових) дій можлива участь експерта або спеціаліста, які надають допомогу дізнавачу в застосуванні технічних засобів і прийомів виявлення, фіксування доказів, застосовуючи спеціальні знання і навички.

Якщо слідча (розшукова) дія проводиться за участю малолітньої або неповнолітньої особи, забезпечується участь захисника, законного представника, педагога або психолога, а за необхідності – лікаря.

У проведенні слідчих (розшукових) дій можуть брати участь

підозрюваний, його захисник, представник або законний представник, свідок, потерпілий та інші особи за вказівкою у законі або за рішенням дізнавача.

Законний представник під час проведення слідчих (розшукових) дій користується процесуальними правами особи, інтереси якої він представляє, окрім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, і не може бути доручена представнику (ст. 44 КПК).

Неприбуття захисника для участі у проведенні певної процесуальної дії, якщо захисник був завчасно попереджений про її проведення, і за умови, що підозрюваний, обвинувачений не заперечує проти проведення процесуальної дії за відсутності захисника, не може бути підставою для визнання цієї процесуальної дії незаконною, окрім випадків, коли участь захисника є обов'язковою. *В умовах воєнного стану, передбачена можливість дистанційної участі захисника.*

Якщо підозрюваний, обвинувачений заперечує проти проведення процесуальної дії за відсутності захисника, проведення процесуальної дії відкладається або для її проведення залучається захисник у порядку, передбаченому ст. 53 КПК. Захисник користується процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого, захист якого він здійснює, окрім процесуальних прав, які реалізуються безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим і не може бути доручена захиснику, з моменту надання документів, передбачених ст. 50 КПК, дізнавачу, прокурору, слідчому судді, суду.

Захисник має право брати участь у проведенні допиту та інших процесуальних діях, що проводяться за участю підозрюваного, обвинуваченого, до першого допиту підозрюваного мати з ним конфіденційне побачення без дозволу слідчого, прокурора, суду, а після першого допиту – такі ж побачення без обмеження кількості та тривалості. Такі зустрічі можуть відбуватися під візуальним контролем уповноваженої службової особи, але в умовах, за яких неможливе прослуховування або підслуховування (ст. 46 КПК).

У випадках, коли особа не володіє мовою, якою ведеться судочинство, запрошується перекладач для перекладу пояснень, показань або документів. *В умовах воєнного стану, за наявності обставин. Які унеможливають участь перекладача, дізнавач має право особисто здійснювати переклад пояснень, показань або документів. Якщо він володіє однією з мов. Якими володіє підозрюваний, потерпілий.*

Перед початком процесуальної дії сторона кримінального провадження, яка залучила перекладача, або суд пересвідчуються в особі й компетентності перекладача, з'ясовують його стосунки з підозрюваним, обвинуваченим, потерпілим, свідком і роз'яснюють його права й обов'язки.

Слідча (розшукова) дія, що проводиться за клопотанням сторони захисту, потерпілого, проводиться за участю особи, яка її ініціювала, та (або) її захисника або представника, окрім випадків, коли, з огляду на специфіку слідчої (розшукової) дії, це неможливо або така особа письмово відмовилася від участі в ній.

Особи, що ініціювали проведення слідчої (розшукової) дії і присутні під час її проведення, повинні дотримуватися відповідних процесуальних вимог, виконувати законні вказівки й розпорядження дізнавача, прокурора, який проводить слідчу (розшукову) дію і лише з його дозволу ставити запитання, а в

разі незгоди з рішеннями особи, яка проводить слідчу (розшукову) дію, висловлювати власні пропозиції, зауваження та заперечення щодо порядку проведення відповідної слідчої (розшукової) дії, факт і зміст яких підлягає обов'язковому занесенню до протоколу, незалежно від задоволення або відмови у задоволенні дізнавача, прокурора або особи, яка проводить таку дію за його дорученням.

Фіксація проведення слідчих (розшукових) дій. Відповідно до ст. 103 КПК, процесуальні дії під час кримінального провадження можуть фіксуватися:

- у протоколі;
- на носії інформації, на якому за допомогою технічних засобів зафіксовані процесуальні дії;
- у журналі судового засідання.

Про факт проведення будь-якої слідчої (розшукової) дії складають протокол із відповідними додатками.

Додатками до протоколу можуть бути:

- спеціально виготовлені копії, зразки об'єктів, речей і документів;
- письмові пояснення спеціалістів, які брали участь у проведенні відповідної процесуальної дії;
- стенограма, аудіо-, відеозапис процесуальної дії;
- фототаблиці, схеми, зліпки, носії комп'ютерної інформації й інші матеріали, які пояснюють зміст протоколу.

Факт долучення додатків до протоколу обов'язково зазначають у протоколі. Додатки до протоколів потрібно належно виготовити, упакувати задля надійного збереження, а також засвідчити підписами осіб, які брали участь у проведенні слідчої (розшукової) дії.

У разі фіксування процесуальної дії під час досудового розслідування за допомогою технічних засобів про це потрібно зазначити у протоколі.

Протокол за результатами проведення слідчої (розшукової) дії складається письмово від руки або друкується дізнавачем під час її проведення або безпосередньо після її закінчення.

Перед підписанням протоколу учасникам слідчої (розшукової) дії надається можливість ознайомитися із текстом протоколу.

Зауваження і доповнення зазначаються у протоколі перед підписами. Протокол підписують усі учасники, які брали участь у проведенні слідчої (розшукової) дії. Якщо особа через фізичні вади або з інших причин не може особисто підписати протокол, то ознайомлення такої особи з протоколом здійснюється у присутності її захисника (законного представника), який власним підписом засвідчує зміст протоколу та факт неможливості його підписання особою.

В умовах воєнного стану, за відсутності можливості складання процесуальних документів про хід і результати проведення слідчих (розшукових) дій чи інших процесуальних дій фіксація здійснюється доступними технічними засобами з подальшим складанням протоколу не пізніше 72 годин з моменту завершення слідчих (розшукових) дій чи інших процесуальних дій.

4. Особливості проведення негласних слідчих (розшукових) дії (ч.2 ст.264 та ст. 268 КПК України) під час досудового розслідування кримінальних проступків.

Відповідно до ч. 1 ст. 246 КПК України та п. 1.5 Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні (далі – Інструкція), негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт і методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК України.

Вимоги, які законодавець висуває до проведення негласних слідчих (розшукових) дій, суттєво обмежують їх застосування під час досудового розслідування кримінальних проступків.

Так, відповідно до ч. 2 ст. 246 КПК України, негласні слідчі (розшукові) дії проводять у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб.

У п. 1.14 цієї Інструкції² визначено негласні слідчі (розшукові) дії, які проводять незалежно від тяжкості злочину:

- зняття інформації з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем чи не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту ([ч. 2 ст. 264 КПК України](#)), що полягає в одержанні інформації з електронних інформаційних систем, що містять відповідну інформацію, зокрема із застосуванням технічного обладнання (п. 1.14.1 Інструкції);

- установлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу) ([ст. 268 КПК України](#)), яке полягає у застосуванні технічних засобів для отримання від мережевої інфраструктури або мобільного кінцевого (термінального) обладнання відомостей про місцезнаходження мобільного кінцевого (термінального) обладнання (точки його підключення до мережі), а в мережі фіксованого зв'язку - даних про фізичну адресу кінцевого пункту мережі, без розкриття змісту повідомлень, що передаються, якщо в результаті проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії можливо встановити обставини, які мають значення для кримінального провадження.

Тому вимоги **ст. 300 КПК України**, у якій визначено, що для досудового розслідування кримінальних проступків **дозволено** виконувати негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені **ч. 2 ст. 264 та ст. 268 КПК України**, цілком відповідають положенням ст. 246 КПК України й Інструкції.

Отже, під час досудового розслідування кримінальних проступків **дозволено проводити:**

- зняття інформації з електронних інформаційних систем або її частини, у разі коли доступ до них не обмежується її власником, володільцем або утримувачем або не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту. Тоді це **не потребує дозволу слідчого судді** (ч. 2 ст. 246 КПК України);

- установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК України). Цю негласну слідчу (розшукову) дію **проводять на підставі ухвали слідчого судді.**

Порядок, тактику й методику проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій, взаємодію уповноважених оперативних підрозділів, які виконують доручення дізнавача або прокурора на їх проведення, з особами (підрозділами), що залучаються до проведення таких дій, урегульовано окремим нормативно-правовим актом органів, у складі яких перебувають уповноважені оперативні підрозділи (п. 1.16 Інструкції).

Відповідно до ч. 3 ст. 246 КПК України, рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій приймає дізнавач або прокурор, а у випадках, передбачених КПК України, – слідчий суддя за клопотанням прокурора або за клопотанням дізнавача, погодженого з прокурором. Дізнавач зобов'язаний

повідомити прокурора про прийняття рішення щодо проведення певних негласних слідчих (розшукових) дій та отримані результати. Прокурор має право заборонити проведення або припинити подальше проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Відповідно до ст. 252 КПК України, фіксація перебігу й результатів негласних слідчих (розшукових) дій має відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим КПК України. За результатами проведення негласної слідчої (розшукової) дії складають **протокол**, до якого в разі необхідності долучають додатки. Відомості про осіб, які проводили негласні слідчі (розшукові) дії або були залучені до їх проведення, у разі здійснення щодо них заходів безпеки, можуть зазначати із забезпеченням конфіденційності даних про таких осіб у порядку, визначеному законодавством.

Також проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть фіксувати за допомогою технічних та інших засобів (ч. 2 ст. 252 КПК України).

Відповідно до ч. 3 ст. 252 КПК України, протоколи про проведення негласних слідчих (розшукових) дій з додатками не пізніше ніж за 24 год з моменту припинення зазначених негласних слідчих (розшукових) дій передають прокурору.

Прокурор має вжити заходів щодо збереження отриманих під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій речей і документів, які планує використовувати в кримінальному провадженні.

У п. 4.3 Інструкції цю вимогу викладено інакше, а саме уточнено вимоги законодавця: *«Кожний протокол про результати проведеної негласної слідчої (розшукової) дії з додатками не пізніше ніж за 24 год після його складання передають прокурору, який здійснює нагляд за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва».*

Відповідно до п. 2.1 Інструкції, рішення про проведення негласної слідчої (розшукової) дії дізнавач або прокурор викладає в постанові, яка має відповідати вимогам [ст. 246, 251 КПК України](#), якщо цю дію проводять без дозволу слідчого судді, або в невідкладних випадках, передбачених [ст. 250 КПК України](#).

Клопотання дізнавача або прокурора слідчому судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії має відповідати вимогам, зазначеним у [ст. 248 КПК України](#), і матеріалам кримінального провадження, які надають лише на вимогу слідчого судді для підтвердження необхідності проведення негласної слідчої (розшукової) дії (п. 2.2 Інструкції). У клопотанні дізнавача або прокурора, ухвалі слідчого судді не зазначають уповноважений оперативний підрозділ, який має виконувати негласну слідчу (розшукову) дію.

Зняття інформації з електронних інформаційних систем (ч. 2 ст. 264 КПК України). Відповідно до ч. 1 ст. 264 КПК України, зняття інформації з електронних інформаційних систем – це пошук, виявлення та фіксація відомостей, що містяться в електронній інформаційній системі або її частин, якщо є відомості про наявність інформації в електронній інформаційній системі або її частині, що має значення для певного досудового розслідування.

Відповідно до ч. 2 ст. 264 КПК України, не потребує дозволу слідчого судді здобуття відомостей з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем або не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту.

Дізнавач проводить зняття інформації з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем чи не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту без ухвали слідчого судді, оформлюючи процесуальні дії протоколом про

результати зняття інформації з електронних інформаційних систем або їх частин.

Проведення цієї негласної слідчої дії без дозволу слідчого судді допускають у тому випадку, коли потрібно:

- отримати інформацію, розміщену особою в соціальних мережах, тематичних форумах;
- установити ідентифікаційні ознаки електронної інформаційної системи за допомогою спеціальних програмних утиліт. Перший їх вид – це утиліти, що надають інформацію про комп'ютери-хости й мережі. Така інформація є необхідною для адресації в мережі, тому є доступною. Другий вид – це утиліти для збору інформації про окремих користувачів, наприклад, реальне ім'я користувача, останній час і дата входження до системи; специфічний вид активності користувача, який увійшов до системи, а інколи навіть поштова адреса й телефон користувача. Однак така інформація може бути несправжньою. Крім того, заборонено використовувати специфічні утиліти, які обходять обмеження, встановлені для користувачів системи. Це, наприклад, різноманітні програми «сніфери», які можна використовувати для перехоплення імен і паролів користувачів; поспілкуватися з особою за допомогою технології IRC (Internet Relay Chat) або ICQ;

– ознайомитися з інформацією на робочому комп'ютері працівника за умови, що користувач не використовує системи логічного захисту інформації (паролі, криптографічні або інші програми захисту інформації).

Установлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу) є негласною слідчою (розшуковою) дією, що полягає у застосуванні технічних засобів для отримання від мережевої інфраструктури або мобільного кінцевого (термінального) обладнання відомостей про місцезнаходження мобільного кінцевого (термінального) обладнання (точки його підключення до мережі), а в мережі фіксованого зв'язку - даних про фізичну адресу кінцевого пункту мережі, без розкриття змісту повідомлень, що передаються, якщо в результаті проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії можливо встановити обставини, які мають значення для кримінального провадження.

Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу проводять на підставі *ухвали слідчого судді*, постановленої в порядку, передбаченому [статтями 246, 248– 250](#) КПК України. Відповідно до ч. 3 ст. 268 КПК України, в ухвалі слідчого судді про дозвіл на встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу в цьому випадку додатково мають бути зазначені ідентифікаційні ознаки, які дають змогу унікально ідентифікувати абонента спостереження, електронну комунікаційну мережу, кінцеве (термінальне) обладнання

У разі необхідності проведення установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу дізнавач, за погодженням із прокурором, готує відповідне клопотання про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії.

Відповідно до п. 2.4 Інструкції, розгляд і погодження прокурором клопотання слідчого (дізнавача) про надання дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії здійснюють невідкладно з моменту надходження.

Прокурор вивчає матеріали кримінального провадження, які є підставою для прийняття рішення про погодження клопотання. Відмову в погодженні клопотання приймають у формі постанови, що не виключає повторного звернення слідчого (дізнавача) після отримання додаткових доказів або усунення недоліків, зазначених прокурором у рішенні.

У постанові про прийняття рішення щодо проведення негласної слідчої (розшукової) дії та в клопотанні до слідчого судді про дозвіл на проведення такої слідчої дії вказують строк її проведення.

Строк визначають залежно від виду конкретної дії, необхідності отримання відомостей одноразово чи протягом певного часу, у межах, визначених [ст. 246, 249 КПК України](#). Строк проведення негласної слідчої (розшукової) дії може бути продовжений у встановленому порядку особами, визначеними в [ст. 246, 249 КПК України](#) (п. 2.6, 2.7 Інструкції).

Відповідно до п. 3.1 Інструкції, слідчий (дознавач) може проводити негласні слідчі (розшукові) дії самостійно, спільно з уповноваженими оперативними підрозділами, залучати до їх проведення інших осіб, а також доручати їх проведення уповноваженим оперативним підрозділам ([п. 6 ст. 246 КПК України](#))

Дознавач або прокурор надсилає доручення керівнику органу, під юрисдикцією якого знаходяться орган розслідування та/або оперативні підрозділи, уповноважені на проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

У разі якщо матеріали оперативно-розшукової діяльності було використано як приводи та підстави для початку досудового розслідування, доручення на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, здебільшого надають оперативному підрозділу, який виявив злочин, однак ураховують його повноваження (п. 3.3.2 Інструкції).

До доручення *додають ухвалу слідчого судді* про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії (п. 3.4 Інструкції).

Доручення складають у двох примірниках на офіційному бланку органу досудового розслідування чи прокуратури відповідного рівня. Доручення має бути мотивованим, містити інформацію, що необхідна для його виконання, чітко поставлене завдання, яке підлягає вирішенню, строки його виконання, визначати конкретного прокурора, якому слід направляти матеріали в порядку, передбаченому [ст. 252 КПК України](#). Оперативний підрозділ не має права передоручати виконання доручення іншим оперативним підрозділам.

У дорученні також можуть визначати порядок взаємодії між слідчим (дознавачем), прокурором й уповноваженим оперативним підрозділом, а також терміни складання протоколів про перебіг і результати проведеної негласної слідчої (розшукової) дії або її проміжного етапу.

Прокурор має право заборонити проведення ще не розпочатої негласної слідчої (розшукової) дії, оформивши своє рішення вмотивованою постановою ([ст. 110, 246, 249 КПК України](#)).

За результатами виконання доручення оперативний співробітник (працівник) складає **рапорт** із зазначенням результатів виконаного доручення, залучених сил і засобів, а також їх результатів.

Начальник уповноваженого оперативного підрозділу приймає рішення шляхом накладення резолюції на рапорті стосовно можливості направлення протоколу й додатків до нього прокурору чи вжиття заходів до належного виконання доручення. *Протокол і додатки до нього не пізніше ніж за 24 год після складання надають прокурору, зазначеному в дорученні.* Матеріали, що можуть розшифрувати конфіденційних осіб отримання інформації, не надають.

Протокол про перебіг і результати проведеної негласної слідчої (розшукової) дії (або її етапів) складає слідчий (дознавач), якщо її проводять за його безпосередньої участі, в інших випадках – уповноважений працівник оперативного підрозділу.

Фіксацію результатів негласної слідчої (розшукової) дії здійснюють так, щоб завжди була можливість експертним шляхом установити достовірність цих

результатів.

Постанова дізнавача, прокурора про проведення негласної слідчої (розшукової) дії, клопотання про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, ухвала слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії та додатки до нього, протокол про проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які містять відомості про факт і методи проведення негласної слідчої (розшукової) дії, а також відомості, що дають змогу ідентифікувати особу, місце або річ, щодо якої проводять або планують проведення такої дії, розголошення яких створює загрозу національним інтересам і безпеці, **підлягають засекречуванню** (п. 5.1 Інструкції).

Також, відповідно до ст. 253 КПК України та п. 7.1 Інструкції, особи, конституційні права яких було тимчасово обмежено під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також підозрюваний, його захисник мають бути **письмово повідомлені** прокурором або за його дорученням слідчим про таке обмеження.

У повідомленні зазначають вид негласної слідчої (розшукової) дії, а також подальше використання отриманих матеріалів у кримінальному провадженні або їх знищення. Конкретний час повідомлення визначають з огляду на наявність загроз для досягнення мети досудового розслідування, суспільної безпеки, життя або здоров'я осіб, які причетні до проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Відповідне повідомлення про факт і результати негласної слідчої (розшукової) дії має бути здійснено протягом дванадцяти місяців з дня припинення таких дій, але не пізніше за звернення до суду з обвинувальним актом.

Не потребує дозволу слідчого судді установлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу) за заявою його власника.

Висновки

У своїй професійній діяльності дізнавачі стикаються з низкою питань, вирішення яких потребує високої професійної підготовки, а саме: з необхідністю законного обмеження та належного забезпечення прав учасників кримінального провадження, організацією та проведенням слідчих (розшукових) дій та іншою процесуальною діяльністю, застосуванням сучасних техніко-криміналістичних засобів, збиранням доказів, роботою в електронних інформаційних системах (ЄРДР, криміналістичних обліках), взаємодією з іншими підрозділами Національної поліції, судом, прокуратурою, іншими правоохоронними органами, громадськістю тощо.

Таким чином, для сприяння роботі дізнавача у вказаних та багатьох інших напрямках, пов'язаних із розслідуванням кримінальних проступків, необхідним є підвищенню рівня базових знань і розвитку вмінь, необхідних для ефективного вирішення завдань професійної діяльності працівників Національної поліції України.

План практичного заняття:

1. Обговорення проблемних питань.
2. Вирішення ситуативних завдань.

Ситуація 1

22 листопада 2022 р. о 23 год. 35 хв., у Львівській області, с. Солонка на вул. Т. Шевченка біля б. № 17 автомобілем «Рено Дастер», д.р.н DC3155TB, під керуванням водія Самойленка Т.С. вчинено наїзд на пішохода гр. Гринь С.Т., який отримав легкі тілесні ушкодження. Опитуючи водія про обставини наїзду на пішохода, дізнавач Жидяк П.П., звернув увагу на слабкий запах алкоголю від водія.

Проаналізуйте й оцініть ситуацію, яка сталася.

Переліchte ознаки алкогольного сп'яніння.

Визначте, які рішення мають бути прийняті у зв'язку із цією обставиною.

Прорядок проведення медичного огляду.

Які обставини необхідно з'ясувати під час допиту потерпілого.

Складіть план розслідування на початковому та подальшому етапах.

Ситуація 2

21 год. 05 хв., у м. Львів громадянин Степаненко С.Б., будучи в стані алкогольного сп'яніння, сів за кермо автомобіля «Вольво» д.н.з. ВС6455BC, що йому для ремонту залишив біля гаража, розташованого в межах житлового масиву і пішохідної зони, клієнт, та заїхав ним до приміщення гаража. Їдучи по дорозі водій неодноразово змінював смугу руху та виїздив на зустрічну смугу. Після зупинки транспортного засобу він відмовився від проходження відповідно до встановленого порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.

Проаналізуйте й оцініть ситуацію, яка склалася.

Переліchte ознаки алкогольного сп'яніння.

Визначте, які рішення мають бути прийняті у зв'язку із цією обставиною.

Чи є підстави затримання особи.

Складіть план розслідування на початковому та подальшому етапах.

Ситуація 3

Під час відпочинку в лісосмузі (компанія вживала алкогольні напої) неподалік смт. Чижки 01.11.2022 р. був травмований грн. Особа П.Д. «Швидка допомога» відмовилася виїздити, мотивуючи тим, що «швидка в ліс не їздить». Серед відпочиваючих автомобіль був лише у грн. Уварова В.Т.

Оскільки кровотеча у грн. Шпака В.В., не припинялася, то Уварова В.Т., щоб усунути небезпеку, яка загрожувала здоров'ю грн. Особи П.Д, зважаючи на те, що ця небезпека за даних обставин та місця травмування – лісосмуга не могла бути усунута іншими засобами, тим більше у святковий день після 21.00 год., повіз його до лікарні у стані алкогольного сп'яніння.

Слідуючи до лікарні автомобіль було зупинено у зв'язку із порушенням правил дорожнього руху, у водія на задньому сидінні лежав пасажира із закровавленим обличчям.

Проаналізуйте й оцініть ситуацію, яка сталася.

Подальші дії поліцейських.

Переліchte ознаки алкогольного сп'яніння.

Складіть план розслідування на початковому та подальшому етапах.

Ситуація 4

У результаті порушення ПДР на перехресті вулиць В. Великого та Кульпарківської автомобіль марки «Мазда» д.н.з. ВС1245МП на великій швидкості зі сторони вулиці Кульпарківська виїхав на узбіччя та зіткнувся з деревом.

Проаналізуйте й оцініть ситуацію, яка сталася.

Подальші дії поліцейських.

Переліchte ознаки наркотичного сп'яніння.

Складіть план розслідування на початковому та подальшому етапах.

Ситуація 5

10.11.2022 року о 20:37 годин водій Штіль О.С., порушив вимоги ПДР, керував автомобілем «Пежо» д.н.з. ВС7843НО, після чого був зупинений працівниками патрульної поліції, у водія були явні ознаки наркотичного сп'яніння. Від проходження медичного огляду в установленому законом порядку для визначення стану сп'яніння водій відмовився в присутності двох свідків.

Проаналізуйте й оцініть ситуацію, яка сталася.

Подальші дії поліцейських.

Переліchte ознаки наркотичного сп'яніння.

Які питання слід з'ясувати під час допиту у підозрюваної особи?

Які дії допускаються до внесення відомостей про кримінальний проступок до ЄРДР?

Складіть план розслідування на початковому та подальшому етапах.

Ситуація 6

24.11.2022 о 13 год. 40 хв в м.Дубно по вул. Словацького, керуючи т/з марки «Альфа Ромео», не маючи водійських прав, в стані алкогольного сп'яніння скоїв правопорушення. Огляд проводився на місці зупинки транспортного засобу за допомогою газоаналізатора Alcotest Drager №6810 у присутності двох свідків, що підтверджується тестом № 1044 від 24.11.2019, результат огляду становить 1,98 проміле.

Проаналізуйте й оцініть ситуацію, яка сталася.

Подальші дії поліцейських.

Переліchte ознаки алкогольного сп'яніння.

Складіть план розслідування на початковому та подальшому етапах.

Ситуація 7

Починаючи з 22.06.2022 року по 20.11.2022 року, у визначені дні, в середньому 3-4 рази на тиждень, а також у визначені ним же проміжки часу, в середньому 2-3 години на день, з метою отримання прибутку гр. Мазур Д. залучив неповнолітнього Сивака Б. до праці, яка полягала у виконанні різного роду фізичної роботи по господарству виплачуючи йому грошову винагороду у розмірі 20-30 гривень за один робочий день, якою Сивак Б. розпоряджався

на свій розсуд.

Проаналізуйте й оцініть ситуацію, яка сталася.

Кваліфікуйте діяння.

Визначить процесуальний статус учасників ситуації згідно норм кримінального процесуального права.

Складіть план першочергових слідчих (розшукових) дій.

Скласти документи, що стосуються початку досудового розслідування.

Визначте докази та їх джерела.

На основі яких нормативно-правових актах слід доводити винуватість особи.

Ситуація 8

23.09.2022 р., біля 14 години, гр. Кротов В. знаходячись на ринку по вул. Мельниченка, м. Подільськ, Одеської області познайомився із неповнолітнім гр. Лабуrom С. і запропонував останньому поїхати у Вінницьку область завантажувати картоплю. 24.09.2022 року Кротов В. за попередньою домовленістю з неповнолітнім Лабуrom С., біля 02 годин на автомобілі марки «MAN», поїхали у Вінницьку область для скуповування у місцевих жителів картоплі. В період часу з 06 години до 20 години Кротов В. скуповував картоплю, а неповнолітній Лабур С. допомагав Кротову В. завантажувати до вантажного відділення автомобіля марки «MAN» куплену останнім у місцевих жителів картоплю в сітках вагою від 16 до 20 кг., загальною вагою близько 5 тон. Біля 3 години ночі 25.09.2022 року вони повернулися додому і Кротов В. виплатив Лабуру С. грошову винагороду у сумі 350 гривень, якими Лабур С. розпорядився на власний розсуд. Проаналізуйте й оцініть ситуацію, яка сталася.

Проаналізуйте й оцініть ситуацію, яка сталася.

Кваліфікуйте діяння.

Визначить процесуальний статус учасників ситуації згідно норм кримінального процесуального права.

Складіть план першочергових слідчих (розшукових) дій.

Скласти документи, що стосуються початку досудового розслідування.

Визначте докази та їх джерела.

На основі яких нормативно-правових актах слід доводити винуватість особи.

Контрольні питання:

1. Особливості початку досудового розслідування у формі дізнання.
2. У яких випадках огляд особи, яка перебуває в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, можуть проводити в закладах охорони здоров'я?
3. Особливості початку досудового розслідування у формі дізнання під час воєнного стану?
4. Особливості проведення с(р)д під час воєнного стану?

5. Оформлення матеріалів огляду місця події?
6. У яких випадках уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні кримінального проступку?
7. Тактичні особливості проведення допиту?
8. Порядок проведення нс(р)д під час дізнання.

Список рекомендованої літератури:

I. Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28.06.1996 р. (зі змінами). URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. (зі змінами). URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. (зі змінами). URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Про затвердження Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції: Наказ МВС України від 09.11.2015 № 1452/735. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1413-15#Text>
5. Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 17.01.1995 р. № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0255-95#Text>
6. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011 року. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3460-17/page2>
7. Про екстрену медичну допомогу: Закон України від 5 липня 2012 року. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5081-17/page2>
8. Про затвердження Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення: наказ Генерального прокурора України від 30.06.2020 № 298. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#Text>
9. Про затвердження Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування та Експертної служби МВС України як спеціалістів до участі в проведенні огляду місця події: Наказ МВС України від 03.11.2015 р. № 1339. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15#Text>
10. Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергових служб органів (підрозділів) Національної поліції України: Наказ МВС України від 23.05.2017 р. № 440. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-17#Text>
11. Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України: Наказ МВС України від 06.07.2017 р. № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#Text>
12. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: Наказ МВС України від 07.07.2017 р. № 575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text>
13. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви

і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України: Наказ МВС України від 27.04.2020 № 357. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#Text>

14. Про затвердження Положення про Експертну службу МВС України: Наказ МВС України від 03.11.2015 р. № 1343. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1390-15#Text>

15. Про затвердження Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС: Наказ МВС України від 10.09.2009 р. № 390. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0963-09#Text>

16. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : наказ ГПУ, МВСУ, СБУ, АДПСУ, МФУ, МЮУ від 16 листоп. 2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>.

17. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: Наказ міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>

18. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22 листоп. 2018 р. № 2617-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19>.

II. Спеціальна література

1. Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень: навч. посіб. Видання друге, доповнене і перероблене / С.Є. Абламський, О.О. Юхно, Т.Г.Фоміна та ін. Харків: ФОП Панов А.М., 2019. 208 с.
2. Дізнання: Навчальний посібник / Р. І. Благути, О. І. Гарасимів, Ю. В. Гуцуляк та ін.; за заг. ред. А. Я. Хитри. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 340 с.
3. Досудове розслідування кримінальних проступків [Текст] : метод. рек. / [С. С. Чернявський, М. С. Цуцкірідзе, Р. М. Дударець та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. 160 с.
4. Досудове розслідування: навч. посібник / Р.І. Благути, А.-М.Ю. Ангеленюк, Ю.В. Гуцуляк та ін.; за заг. ред. Ю.А.. Комісарчук та А.Я.Хитри. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 600 с.
5. Дії поліції у разі виявлення зброї та вибухових пристроїв або слідів їх застосування \ кол.авторів; за заг. ред. С.С. Чернявського, О.Г.Рувіна, Б.Б. Теплецького [Текст]:довідник. Київ: 15000прим., 2019.148с.
6. Заходи забезпечення кримінального провадження. Зразки та бланки процесуальних документів: практичний посібник–коментар; за ред. А.Григоренка. К: ЦУЛ, 2017. 160 с.

7. Застосування спеціальних знань і техніко-криміналістичних засобів під час проведення слідчого огляду: методичні рекомендації / укл. Р.І Благута, О.В Захарова, М.Ю Ковальська та ін. – Львів: ЛьвДУВС, 2019. – 103 с.
8. Криміналістика : підручник : у 2-х т. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; за ред. В. Ю. Шепітько. - Харків : Право, 2019. Т. 2. 328 с.
9. Складання кримінальних процесуальних документів на стадії досудового розслідування: навч. посібник / Р.І.Благута, А.-М.Ю.Ангеленюк, Ю.В. Гуцуляк та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 384 с.

III. Інформаційні ресурси

1. Офіційний веб-сайт Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: www.rada.gov.ua
3. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/>
4. Офіційний веб-портал Міністерства внутрішніх справ України. URL: <http://www.mvs.gov.ua/>
5. Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. URL: <http://www.minjust.gov.ua/>
6. Офіційний веб-портал Міністерства освіти і науки України. URL: <http://www.mon.gov.ua/>
7. Національне агентство України з питань державної служби. URL: <http://nads.gov.ua/control/uk/index>
8. Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)». URL: <http://www.nau.ua/>
9. Вікіпедія Вільна енциклопедія. URL: <http://uk.wikipedia.org>
10. Електронна бібліотека Львівського державного університету внутрішніх справ. URL: <http://www.lvduvs.edu.ua>